

Sygn. akt I PK 181/03

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 maja 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca)

SSN Jadwiga Skibińska-Adamowicz

Protokolant Dorota Białek

w sprawie z powództwa M. M.

przeciwko Polskim Kolejom Państwowym SA Zakładowi Infrastruktury Kolejowej w
P. w likwidacji

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 5 maja 2004 r.,

kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w P.

z dnia 20 grudnia 2002 r.,

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że zmienia wyrok
Sądu Rejonowego - Sądu Pracy w W. z dnia 31 października
2002 r., i powództwo oddala,**
- 2. nie obciąża powódki kosztami postępowania na rzecz
pozwanego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 października 2002 r. Sąd Rejonowy – Sąd Pracy w W. zasądził od pozwanego Polskich Kolei Państwowych S.A. Zakładu Infrastruktury Kolejowej w P. w likwidacji na rzecz powódki M. M. 19.546, 26 zł. Sąd ustalił, że powódka pracowała u pozwanego od 1 września 1973 r. W dniu 31 maja 2000 r. pozwany wypowiedział jej umowę o pracę wskazując jako przyczynę wypowiedzenia konieczność zmniejszenia zatrudnienia z powodu zmian organizacyjnych. Umowa o pracę rozwiązała się 30 czerwca 2000 r. po upływie skróconego na wniosek powódki okresu wypowiedzenia. W związku z rozwiązaniem umowy na podstawie ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (Dz. U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.) powódce wypłacono odprawę i rekompensatę pieniężną w łącznej kwocie 10.453,74 zł. Staż pracy powódki u pozwanego wynosił 25 lat a miesięczne wynagrodzenie przed rozwiązaniem stosunku pracy wynosiło 1.102,58 zł. Powódka mieszka w W., gdzie stopa bezrobocia w dniu rozwiązania stosunku pracy wynosiła 21,9% przy średniej wojewódzkiej 12,5% i średniej w skali kraju 15,1%. W momencie rozwiązania umowy o pracę powódka nie miała prawa do emerytury, urlopu kolejowego i świadczenia przedemerytalnego. Roszczenie powódki oparte jest na podstawie art. 48 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”(Dz. U. Nr 84, poz. 948 ze zm.). Przepis ten uprawnia do jednorazowej odprawy pieniężnej pracowników, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło w latach 2000 – 2002 z przyczyn dotyczących zakładu pracy, a którzy nie spełniają warunków umożliwiających uzyskanie prawa do emerytury, urlopu kolejowego lub świadczenia przedemerytalnego. Powódka spełniała wszystkie kryteria przewidziane w tym przepisie. Wysokość odprawy określona w art. 49 ustawy, uzależniona od stopy bezrobocia w miejscu zamieszkania pracownika, wynosi w przypadku powódki 30.000 zł. Uwzględniając otrzymane przez powódkę

świadczenia w postaci odprawy i rekompensaty należna odprawa wynosi 19.546, 26 zł.

Apelacja pozwanego od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 20 grudnia 2002 r. Zarzut apelacji sprowadzający się do tego, że przepisy art. 48 i 49 ustawy o komercjalizacji PKP nie mają zastosowania do powódki, skoro ustawa weszła w życie z dniem 27 października 2000 r. po rozwiązaniu z nią stosunku pracy, Sąd uznał za nieuzasadniony. Z brzmienia przepisu art. 48 wynika bowiem, że ma on zastosowanie do wszystkich pracowników, z którymi stosunek pracy został rozwiązany w 2000 r. niezależnie od tego, czy rozwiązanie umowy nastąpiło przed dniem 27 października 2000 r., czy też po tej dacie. Wskazuje na to wykładnia językowa a brak jest podstaw do odwoływania się do innych reguł wykładni. Celem przepisu było wzmocnienie ochrony pracowników, z którymi rozwiązano umowy o pracę na skutek restrukturyzacji zatrudnienia w latach 2000 – 2002.

Wyrok ten zaskarżyła kasacją strona pozwana i wskazując jako podstawę kasacji naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 48 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie apelacji. W uzasadnieniu kasacji podniosła, że wskazany przepis adresowany jest do pracowników, a więc do osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę. W dniu wejścia w życie ustawy powódka takiego statusu nie posiadała. Gdyby ustawodawca chciał uregulować uprawnienia byłych pracowników, dałby temu wyraz w odrębnej normie prawnej. Tymczasem ustawodawca tego nie dokonał, gdyż brak jest w ustawie przepisu, który pozwalałby na przyjęcie, że przepis art. 48 ustawy wszedł w życie przed dniem 27 października 2000 r. Przepis art. 83 określający terminy wejścia w życie poszczególnych przepisów nie zawiera regulacji o stosowaniu ustawy do stanów powstałych przed jej wejściem w życie. Jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie kasacji pozwany przedstawił wątpliwości interpretacyjne powołanego przepisu i rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje. Uzasadniony jest zarzut błędnej wykładni art. 48 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji

i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”. Stosując regułę wykładni językowej Sąd Okręgowy ograniczył się wyłącznie do literalnego brzmienia przepisu. Stanowi on, że pracownicy PKP i PKP SA, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło w latach 2000 – 2002 z przyczyn dotyczących zakładu pracy, a którzy nie spełniają warunków umożliwiających uzyskanie prawa do emerytury, urlopu kolejowego lub świadczenia przedemerytalnego, mają prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej. Dokonaną w zaskarżonym wyroku interpretację mogłoby sugerować użycie określenia „pracownicy, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło w latach 2000 – 2002”, które w sensie dosłownym oznacza, że chodzi o okres od 1 stycznia 2000 r. do 31 grudnia 2002 r. Jednakże to niefortunne sformułowanie miało na celu nadanie regulacji charakteru okresowego czyli obowiązywania w określonym przedziale czasowym. Z samego sformułowania nie można wyprowadzać wniosku, że przepis ma zastosowanie do zdarzeń zaistniałych przed dniem wejścia w życie ustawy, jeżeli nie ma w nim innych wskazówek do takiego wniosku. Pomijając określenie daty rozwiązania stosunku pracy w pełnych latach treść przepisu przemawia za odmienną interpretacją. Posługuje się on określeniem „pracownicy”, co oznacza, że dotyczy osób, które w dniu wejścia w życie ustawy były zatrudnione w PKP na podstawie umowy o pracę i nie można go odnosić do byłych pracowników. Odniesienie regulacji do pracowników, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło, również nie oznacza stosowania jej do zdarzeń sprzed dnia wejścia w życie ustawy, skoro określenia „nastąpiło” używa się do stanów przyszłych, które mogą zaistnieć w latach 2001 i 2002. Określenie to oznacza tylko tyle, że prawo do odprawy przysługuje wówczas, gdy nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy. Wyłączenie prawa do odprawy w stosunku do osób, które spełniają warunki do uzyskania urlopu kolejowego wskazuje, że regulacja ma zastosowanie tylko do osób będących pracownikami pod rządem ustawy, gdyż prawo do urlopu kolejowego zostało wprowadzone właśnie tą ustawą. Z literalnego brzmienia przepisu nie można zatem wyprowadzić jednoznacznego wniosku, że dotyczy on także osób zwolnionych z pracy przed dniem wejścia w życie ustawy, gdyż sam przepis nie nadaje mu w sposób wyraźny mocy wstecznej. Wsteczne obowiązywanie nie wynika także z przepisów przejściowych, gdyż przepis art. 83

stanowi, że ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia za wyjątkiem przepisów, które wchodzi w życie w terminie późniejszym. Przepis art. 48 obowiązuje więc od 27 października 2000 r. i dotyczy osób, które w tej dacie miały status pracownika PKP.

Przepisy regulujące prawo i wysokość jednorazowej odprawy mają charakter osłony socjalnej w związku ze zmianami, które miały nastąpić po wprowadzeniu komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa PKP na zasadach określonych omawianą ustawą. Następstwem tych zmian miały być dalsze zwolnienia pracowników i zwiększone trudności na rynku pracy. Osłona socjalna pracowników została w ustawie uregulowana w sposób korzystniejszy od dotychczasowej, gdyż określone w art. 49 odprawy, uzależnione od stopnia bezrobocia w miejscu zamieszkania pracownika, były wyższe od świadczeń dotychczasowych – odpraw należnych na zasadach ogólnych pracownikom zwalnianym z pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy i rekompensat należnych pracownikom PKP na podstawie Paktu Gwarancji Pracowniczych. Pakt utracił moc 26 października 2000 r. a prawo do odprawy na zasadach ogólnych jest w stosunku do pracowników uprawnionych do jednorazowej odprawy na podstawie art. 48 wyłączone z mocy art. 50 ust. 3. Pracownicy PKP, z którymi stosunek pracy został rozwiązany w związku ze zmniejszeniem zatrudnienia na zasadach obowiązujących przed wejściem w życie omawianej ustawy otrzymali zarówno odprawę pieniężną jak i rekompensatę. Nie ma logicznego uzasadnienia do przyznania dodatkowo jednorazowej odprawy przewidzianej w art. 48 ustawy osobom, które zostały zwolnione z pracy w PKP po 31 grudnia 1999 r., gdyż ich sytuacja nie różni się niczym od osób zwolnionych z pracy do tej daty. Pomniejszanie jednorazowej odprawy o świadczenia już wypłacone nie ma podstaw prawnych, gdyż były to świadczenia słusznie nabyte zgodnie z obowiązującym stanem prawnym. Gdyby osoby, z którymi stosunek pracy rozwiązano w 2000 r. przed wejściem w życie ustawy miały być objęte regulacją zawartą w art. 48, musiała być ustawowo rozwiązana kwestia rozliczania poprzednio przyznanych świadczeń. Rozwiązań takich ustawa nie zawiera, co przemawia za tym, że przepis nie ma do tych osób zastosowania. W przeciwnym wypadku sytuacja tych osób byłaby niesłusznie

uprzywilejowana zarówno w stosunku do osób zwolnionych z pracy przed 2000 r. jak i do pracowników zwalnianych z pracy pod rządem ustawy.

Kwestia interpretacji art. 48 i 49 nasuwała szereg wątpliwości a w orzecznictwie sądów występowały rozbieżności. W związku z tym w dniu 29 lipca 2003 r. zostało przedstawione zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sąd Najwyższego. W uchwale z dnia 14 stycznia 2004 r. III PZP 11/03 Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów stwierdził, że prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej określonej w art. 48 i 49 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” przysługuje tylko pracownikom, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło po dniu wejścia ustawy w życie. Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w niniejszej sprawie w pełni podziela pogląd zaprezentowany w uchwale jak i argumentację zawartą w jej motywach.

Z tych przyczyn uznając kasację za usprawiedliwioną Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹⁵ k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu pierwszej instancji i powództwo oddalił.

Na podstawie art. 102 k.p.c. Sąd nie obciążył powódki kosztami postępowania z uwagi na to, że uznanie zasadności lub bezzasadności jej roszczenia zależało od rozstrzygnięcia kwestii prawnej, wymagającego wykładni niejasnych i budzących wątpliwości interpretacyjne przepisów prawa.